

DELS TRECHUS ALS HYDRAPHAENOPS. L'OBRA BIOSPELEOLÒGICA DEL DR. FRANCESC ESPAÑOL

per Xavier Bellés

No li escau, certament, al deixeble judicar l'obra del mestre. Tanmateix, era indefugible comentar, si més no, la tasca biospeleològica del Dr. Español en el context d'aquest volum, i la invitació rebuda per a cobrir aquest aspecte resultava temptadora en tres sentits: per l'obra mateixa, pel tema i, sobretot, per la persona; tots tres molt volguts. Així doncs, acceptada la invitació, tan sols cal afegir l'honor i el plaer que representa.

Diguem deseguida que l'obra biospeleològica que ha dut a terme fins ara el Dr. Español és francament important. És important en qualitat i en quantitat, pel que fa a feina de camp i quant a investigació de laboratori. Es fa difícil de resumir, ni que siguin tan sols els grans trets, en unes poques ratlles com són les que disposem.

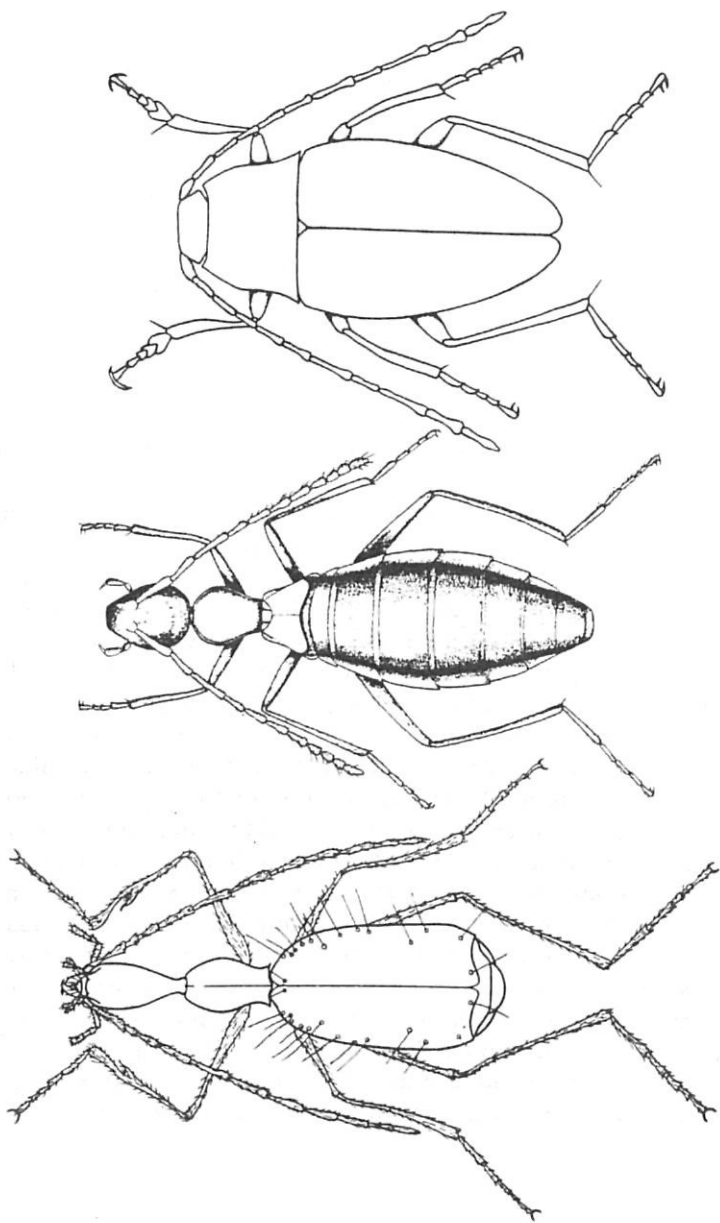
El 18 d'agost del 1923, F. Español, aleshores un jove de 17 anys estudiant de 6è. curs de batxillerat, explora la cova del Traça, a l'Alt Camp. Primera cavitat i primera troballa: descobreix una nova espècie de coleòpter que seria descrita per R. Jeannel amb el nom de *Speophilus españolii*. El 24 d'agost de 1974, al cap de més de 50 anys, visitàvem plegats la cova del Janet, a la Ribera d'Ebre, tot col·lectant els interessants coleòpters d'aquesta cavitat. Entre aquestes dues fites que tinc ara presents, s'escolen centenars i centenars de coves i avencs estudiats pel Dr. Español, sobretot a Catalunya, al País Valencià i al País Basc. Ningú, ni tampoc ell mateix, no podria comptar-les. Seria curiós comptabilitzar les hores que ha passat sota terra. Es probable que representessin una part substancial de la seva vida. Tanmateix, aquesta part, seria petita comparada amb la transcorreguda al seu laboratori del Museu de Zoologia de Barcelona, tot estudiant i donant sentit a les mostres recollides.

Alguns participants en el I Congrés Internacional d'Espeleologia (Paris, 1953). Podem veure al Dr. Francesc Español a la segona fila en primer lloc a la dreta i al seu costat Pilar i Jesús Elosegui. Hom pot veure a la tercera fila i de dreta a esquerra els Drs. Pierre Coiffait, Joaquim Matteu i Lucien Chopard; i a la quarta fila les Dres. Dresco-Derouet, Sylvie Deleurance-Glaçon, i el Dr. Ergon Pretner (primera, segona i quart, respectivament). Dades facilitades pel Dr. J. Matteu.

Els resultats d'aquests estudis estan a l'abast de tothom i parlen per ells mateixos. Doneu una ullada, si més no, a la llista de les seves publicacions (gairebé un 25 % tracten de biospeleologia) i a la relació de taxons que ha descrit (més de 50 són espècies cavernícoles. També podeu fer-vos-en una idea fullejant el volum-homenatge que prepararem el 1981 amb el patrocini de l'Escola Catalana d'Espeleologia, en el qual s'aplegaren els seus treballs biospeleològics publicats fins aleshores. Un llibre de més de 650 pàgines, ara superat per nombroses aportacions posteriors.

Les seves investigacions s'han polaritzat en els aspectes taxonòmics i, en aquest sentit, s'escau destacar el rigor i la prudència de les seves descripcions. Prudència de vegades excessiva: quan dubta a l'hora de descriure una novetat i de triar entre dos nivells taxonòmics successius, es decideix *sempre* per l'inferior. Amb aquest tarannà, la categoria de subespècie, la interpreta amb una cautela especial i ben poques n'ha descrit. No és estrany, així doncs, que l'estatus dels insectes que ha proposat com a nous sigui poc discutit. Si hi ha alguna discussió és gairebé sempre per a vindicar categories superiors.

Alguns dels coleòpters cavernícoles descrits pel Dr. Francesc Español. D'esquerra a dreta: *Ildobates neboti*, *Apteranillus ruei* i *Aranzadiella leizaola*. (Dibuixos extrets dels treballs on es descriuen les espècies).

També s'ha interessat pregonament pels aspectes biogeogràfics subjacents als taxonòmics, tot donant una dimensió més general als seus estudis. Des d'aquest punt de vista, el seu treball del 1958 en què proposà la divisió de l'àrea ibero-balear en districtes biospeleològics, ha esdevingut una clàssic on cal fer-hi cap sovint.

Des dels seus inicis, ha mantingut un contacte activíssim amb biospeleòlegs de tot arreu, des de les grans «patums» (R. Jeannel o A. Vandel, possem per cas) fins als més modestos recol·lectors, i sempre tractant a tothom amb la mateixa deferència, la qual cosa diu prou de les seves qualitats personals. A part de l'intercanvi epistolar i de les visites creuades, aquests contactes s'han produït també a través dels congressos. La seva primera comunicació científica en un àmbit internacional fou de temàtica biospeleològica al VI Congrés Internacional d'Entomologia (Madrid, 1935). També presentà un treball al primer dels congressos internacionals d'espeleologia (Paris, 1953), i l'activitat més recent, en aquest sentit, fou la seva participació en el IX Congrés Internacional d'Espeleologia, organitzat a Barcelona, l'agost del 1986.

Aquest historial, molt resumit, seria prou honorable per a comprendre a bastament el prestigi internacional de què gaudeix. Tanmateix, i potser per damunt de tot això, s'escau destacar la seva acció encoratjadora de joves vocacions naturalistes que ha sabut encarrilar, amb paciència i bona lletra, pels camins de l'ètica i del rigor científic que el caracteritzen.

Si hom para atenció a la història recent de les ciències naturals a Catalunya, és fàcil adonar-se d'un cert ressorgiment que s'esdevé els anys 60-70. Augmenta la diversitat dels temes tractats i hi ha una tendència vers la professionalització, sense veure's minvat, però, el potencial del col·lectiu d'amateurs, des de sempre molt significat a casa nostra. La biospeleologia s'inscriu de forma destacada en aquest corrent, amb l'aparició d'una generació d'especialistes que sovint treballen en grups zoològics o en àrees més generals, que mai no havien estat tocades ací. Gairebé tots aquests especialistes han estat llavors que fructificaren sota la cura amatent i la mirada satisfeta del Dr. Español. Ara, aquesta generació comença a donar, al seu torn, noves llavors. Hom podria configurar un arbre filogenètic dels seus deixebles, per posar un símil adient al cas, prou carregat de branques. Val a dir que aquest dendrograma seria perfectament lícit en una perspectiva ortodoxa, atès que el grup tractat seria sens dubte monofilètic: la base de l'arbre és (permeteu-me ara prescindir de títols acadèmics) l'amic Francesc Español.